

A futurológus előre megmondta

Alvin Toffler: A harmadik hullám

Végre magyarul is olvasható a neves amerikai futurológus és társadalomtudós, Alvin Toffler 1980-as, mindmáig aktuális, nagyhatású kulcsműve, *A harmadik hullám*. A szerző más jelentős munkái (például a *Jövősokk*) még mindig fordításra várnak. Pedig, ellentétben Tofflerével, a múltban felvázolt jövőképek túlnyomó többsége manapság ugyancsak mosolyt fakaszt, vagy – mosoly nélkül – egyszerűen nem vált valórra. A múlt futurológusai általában vicces álmodozóknak tűnnek, jókat derülünk rajtuk, mint amikor a Filmmúzeum csatornáján elkapjuk a „Halló fiúk, halló lányok” egyik 1968-as adását, amelyben Antal Imre fehér műszálas garbóban faggat úrkutatókat, hogy hogyan fogunk tubusból étkezni a Holdon kétezerben.

A jövő egészen másmilyen lett

Lehet sorolni a valóra nem vált jóslatokat: az űrkutatás messze nem váltotta be a hatvanas évek végén hozzáfűzött reményeket, nagyon távol vagyunk még a Marstól, a tömeges űrrepülésnek nyoma sincs, sőt! A számítógépek, illetve a mesterséges intelligencia, a robottechnológia fejlődési irányait is egészen másfelé sejtették negyven évvel ezelőtt, de még húsz éve is. Beszélő gépekről, mesterséges értelemről, robotinasokról sokan álmodoztak, a kommunikáció, a mikroelektronikai forradalom valós lehetőségeit viszont nem sejtették meg.

Toffler elkerülte a csapdákat: nem bocsátkozott konkrét jóslatokba, hanem tendenciákat, irányokat, és egy mindent átalakító, globális méretű váltást vetített előre. Mindezt élvezetes, rendkívül szórakoztató, tudományos szőrszálhasogatásoktól, posztmodern okoskodásoktól mentes stílusban. A múltból kiindulva, plasztikus képekben felvillantva a régi civilizációt, logikusan „építi fel” a jövő társadalmát, s annak bonyolult – információ-alapú – kapcsolatrendszerét, az „új szintézist”, a „XXI. század demokráciáját”. A „tudományos-technikai forradalom szülte „technotronikus”, „posztindusztriális”, „szuperindusztriális” társadalmat.

„Ez az új civilizáció olyan mélységesen forradalmi, hogy valamennyi régi beidegződésünket megkérdőjelezi” – írja. A jelen, 2002: valamennyien Toffler „harmadik hullámának” megvalósulását éljük át, az 1982 óta eltelt évek őt igazolták.

Toffler sohasem tetszelegett próféta-pózban. „Amikor azt mondom, hogy valami meg fog történni, feltételezem, hogy az olvasó ebbe beleérti a megfelelő bizonytalansági tényezőt” – fejt ki az előszóban.

Szubjektív valóság? És mit értünk hullámokon?

„A társadalmi előrejelzések sohasem értékmentesek vagy tudományosak, tekintet nélkül arra, hogy mekkora számítógépes adatbázist használnak. A harmadik hullám nem objektív előrejelzés, és nem kívánja azt a látszatot kelteni, hogy mondanivalója tudományosan bizonyított lenne.” És mégis, sokkal inkább megvalósulni látszanak a könyvben leírtak, mint a magukat általában tudományosan tárgyszerűnek feltüntető jövőjós agymenések.

A könyv központi metaforája a „változás egymással ütköző hullámainak képe”. Az emberiség történetében eddig két, a korábbi valóságot alapjaiban megrázó, átalakító hullámról beszélhetünk: a gyűjtögető életformát felszámoló mezőgazdaság, illetve a mezőgazdaságot váltó ipar térnyeréséről. Az ipar által megszemélyesített „második hullámot” váltja az információ jelképezte, nyíltabb társadalmakat „ígérő” harmadik, mely ékes bizonyosságát adja, hogy „az emberiség története, nemhogy a végét járná, hanem inkább még csak most kezdődött el igazán”.

Egy teljesen új civilizáció készül: új családmodellel, megváltozott munkamódszerekkel, új életmóddal, másféle szerelemmel, új gazdasággal (!) és politikai-társadalmi konfliktusokkal, másféle gondolkodásmóddal. A harmadik hullám múlt időbe teszi az ipari társadalmak szabályrendszerét („mintáit”): standardizációt, specializációt, szinkronizációt, koncentrációt, maximalizációt és centralizációt. Felszámolja a mezőgazdaság térvesztésével beállt termelés és fogyasztás közötti elidegenedést, el-lentétet.

A hagyományos nemzetállamoknak szintén véget vet: Toffler – McLuhan-re emlékeztetve – „globális vállalatról”, „planetáris tudatról” és transznacionális szervezetekről („t-háló”) elmélkedik. És így tovább... Azaz, a mát, 2002-t és a közeljövőt vázolta fel... Vagy, mint ahogy Z. Karvalics László írja a bevezetőben: „az információs korszak kutatói mindnyájan Toffler trilógiájának köpönyegéből bújtak elő.”

Kömlödi Ferenc

IRODALOM

Alvin Toffler: A harmadik hullám (The Third Wave); 2001 Budapest, Typotex kiadó, Információs társadalom A-tól Z-ig sorozat; fordította: Rohonyi András

Konferenciafigyelő

Május – Július

A hálózati társadalom formálása

(Shaping the Network Society)

<http://www.cpsr.org/conferences/diac02/>

Helyszín: **Washington**

Időpont: **2002. 05. 16-19.**

A kutatók, szociális munkások, újságírók, oktatók, diákok, politikai szakemberek és a polgárok mind-mind érintettek abban, hogy milyen formát ölt a hálózati társadalom. Kielégíti majd mindenki igényét? Segítségére lesz-e a polgári társadalomnak az aktuális, valamint a jövőben felmerülő problémák kezelésére?

A közszféra kulcsfontosságú szerepet játszik jövőnk alakulásában, hiszen olyan problémákkal foglalkozik, mint a gazdasági egyenlőtlenség, a militarizáció, a környezeti leromlás, a rasszizmus és a nemek közti esélyegyenlőtlenség (szexizmus). Ennek ellenére, a médiaóriások és számítástechnikai mogulok rohamléptekkel vonják irányításuk alá a közszférát alapjaiban meghatározó információs és kommunikációs infrastruktúrát. Gyakran előfordul, hogy maga a kormányzati szektor idézi elő ezeket a problémákat. Hiszen ahelyett, hogy elősegítené az infrastruktúrához való többszintű hozzáférést a civil szektorban, sokszor – közvetve vagy közvetlenül – gátolja azt. A civil társadalom számtalan módon küzd ez ellen. A globális „hálózati társadalomban” rejlő lehetőségek és veszélyek túl súlyosak ahhoz, hogy ne foglalkozzunk velük.

Az információs és kommunikációs technológia (ICT) társadalmi vonatkozásai

(Social Implications of Information and Communication Technology = ISTAS'02)

<http://social.chass.ncsu.edu/herkert/istas02.html>

Helyszín: **Raleigh, Észak-Karolina**

Időpont: **2002. 06. 06-08.**

A társadalomnak az információs és kommunikációs technológia (ICT)térhódításával többek között az adatvédelem, az igazságos hozzáférés, a szólásszabadság, az online felelősség, az interakció ember és gép között, valamint az ICT-nek a munkára, szabadidőre és az oktatásra gyakorolt hatásával kapcsolatos problémákkal kell szembesülnie. Úgy tűnik, hogy az ICT rohamos fejlődéséért felelős mérnökök és informatikusok – miközben azon fáradoznak, hogy egyre gyorsabb mikroprocesszorokat és „tutibiztos” programokat fejlesszenek ki – alig vagy egyáltalán nincsenek tisztában ezekkel a problémákkal. Az utóbbi két évtized során egyre több mérnök, informatikus, társadalomtudós és etikus kezdett el foglalkozni az ICT társadalmilag felelősségteljes használatával. Ez nagy kihívás, melyet a gyorsütemű technológiai fejlődés csak tovább nehezít. A konferencia (ISTAS'02) lehetőséget nyújt arra, hogy az ICT etikai és társadalmi dimenzióiról tudományosan megalapozott párbeszéd jöhessen létre a szakemberek, a mérnökök és az oktatók, a társadalomtudományok területén dolgozó tanárok, illetve a tudósok, a politikai szakemberek, a diákok és a felhasználók között.

A számítógépek és a hátrányos /speciális helyzetű emberek

(Computers Helping People with Special Needs)

Helyszín: **Austria, Linz**

Időpont: **2002.07.15-20.**

Az ICT forradalmasítja világunkat, és szinte minden területen életünk részévé válik. Épp ezért egy demokrácián belül ma már alapszükséglet, hogy az információs társadalom minden tagja, így a speciális helyzetű emberek is hozzáférhessenek az új infrastruktúra nyújtotta lehetőségekhez. A konferencia témakörei között szerepel: az ember és a számítógép közötti interakció és annak aspektusai, a speciális / hátrányos helyzetű emberek lehetőségei az ICT világában, segédeszközök, IT-alapú rendszerekhez való hozzáférés, felhasználási módok, a hátrányos helyzetű emberek számára készített speciális rendszerek. A problémák gyakorlati oldalról való megközelítése révén létrejöhet a témában érintett tudományterületek közti tapasztalatcsere. Az ICCHP szervezésében megrendezésre kerülő konferencia kiváló alkalmat biztosít arra, hogy a világ élvonalbeli kutatói, orvosai és szakemberei előadások, kiselőadások és poszterek formájában beszámoljanak munkájukról és eredményeikről. Ezen kívül meghívott szakértők szervezésében és irányításával, a konferencia tematikájával összhangban lévő ún. Speciális Szekcióülések is szerepelnek a programban.

Telekommunikációs világkonferencia: mobil jövő és a társadalom

(The Third Wireless World Conference: The Social Shaping of Mobile Futures)

www.surrey.ac.uk/dwrc/wireless3.html

Helyszín: **Egyesült Királyság, Guilford**

Időpont: **2002.07.17-18.**

A tér (lokáció) és a mobiltechnológiák közti összefüggések iránt érdeklődő kutatók találkozhatnak ezen a konferencián függetlenül attól, hogy mely tudományterületről és a társadalom mely szektorából érkeznek. A tér (lokáció) a mobilipar egyik legizgalmasabb témái közé tartozik, ám nagyon eltérő dolgokat foglalhat magába. Mindenképpen említést kell tenni a nyilvános és a személyes terekről, valamint a velük járó illemszabályokról. A telekommunikációs eszközök hatással lehetnek ezekre a szabályokra, sőt, akár alapvető változásokat eredményezhetnek a kulturális szokásokban. Mindeztől szinte csak találgatások születtek arról, hogy milyen lokációalapú szolgáltatások és formai megoldások lehetségesek. Nem végeztek komolyabb kutatásokat abban a témában sem, hogy a köz- és privátszféra fokozatos átalakulása a kulturális szokások megváltozásához vezethet. Ebben az összefüggésben akar ez a konferencia lehetőséget nyújtani arra, hogy élvonalbeli tudományos és kereskedelmi szakemberek, kutatók beszámolhassanak a lokációval kapcsolatos legújabb elméleti és gyakorlati kutatásokról. A szociológia, antropológia, pszichológia, tervezés, médiatudományok és a földrajz területéről várják a kutatók jelentkezését. De örömmel látjuk olyan kutatók jelentkezését is, akik lokációalapú szolgáltatásokkal foglalkozó cégnél dolgoznak, illetve, akik ezekhez a szolgáltatásokhoz hardvert és hálózatot biztosítanak.

Külföldi laptárs-ajánló

New Media & Society

(<http://www.new-media-and-society.com>)

2001. december

Gender and use of the internet at home

Supriya Singh

Music in electronic markets: an empirical study

Martin Kretschmer, George Michael Klimis, Roger Wallis

Searching for the holy grail: images of interactive television

Jan van Dijk, Loes de Vos

Beyond modernism: digital design, Americanization and the future of newspaper form

John Nerone, Kevin G. Barnhurst

College student motives for chatting on ICQ

Louis Leung

Book Reviews:

Home Territories: Media, Mobility and Identity

David Morley

Virtual Gender: Technology, Consumption and Identity

Eileen Green and Alison Adam (eds)

Firstmonday.org

(<http://firstmonday.org>)

2002. április

Uncloaking Terrorist Networks

Valdis E. Krebs

Second-Level Digital Divide: Differences in People's Online Skills

Eszter Hargittai

Crisis Communication and the Internet: Risk and Trust in a Global Media

Hans-Juergen Bucher

Independent Media Centers: Cyber-Subversion and the Alternative Press

Gene Hyde

The Impact of Democratic Deficits on Electronic Media in Rural Development

Robin Van Koert

TechKnowLogia

(<http://www.techknowlogia.org/>)

2002. április-június (Válogatás)

The Brave New World of Virtual Schooling in the U.S.: Challenges and Issues

Kathleen Fulton

The Evolution of Virtual Education

Glen Farrell

Global Change and the Online Learning Community

Japie Heydenrych

Virtual High Schools: Development, Trends, and Issues

Anthony Lizardi

Government Support of Edtech Research and Development: An International Overview

Marianne Bakia

Virtual Learning: Between Imagination and Challenges

Stephen Ruth

Engaging Students through ICTs: A Multiliteracies Approach

Maureen O'Rourke

NetFuture

(<http://www.netfuture.org>)

2002. április

What are the technology's gifts?

Kevin Kelly, Steve Talbott

Information, Communication & Society

(<http://www.infosoc.co.uk/>)

2001. IV/4.

A New Game In Town: Competitive higher education

Lloyd Armstrong

Applications of Community Informatics for Building Community and Enhancing Civic Society

Kenneth E. Pigg

Change Agency and Women's Learning New Practices in Community Informatics

Margaret Page, Anne Scott

Avatarculture: Narrative, power and identity in virtual world environments

Stephen Webb

The Political Implications Of Digital Innovations: Trade-offs of democracy and liberty in the developed world

Ben O'Loughlin

The Internet and Democratic Discourse: Exploring The Prospects of Online Deliberative Forums Extending the Public Sphere

Lincoln Dahlberg

Terminal 86

(<http://www.terminal.sgdg.org>)

Cybercrime and Security Technologic

Pascal Robert

Information Society and New Economy

Alain Herscovici

Cyberidentity a la Hungarians

Bernadette Nozarian

A külföldi tanulmányok eredeti megjelenése

Barry Wellman, Anabel Quan Haase, James Witte, Keith Hampton

Növeli, csökkenti vagy kiegészíti az Internet a társadalmi tőkét?

Does the Internet Increase, Decrease, or Supplement Social Capital?

Social Networks, Participation, and Community Commitment

American Behavioral Scientist, November 2001, vol. 45, no. 3

ISSN: 0002-7642

<http://www.sagepub.com/shopping/Journal.asp?id=237>

Karim H. Karim

A kiber-utópia és a paradicsom mítosza:

Jacques Ellul propagandakutatásainak alkalmazása az információs társadalom retorikájának elemzésére

Cyber-utopia and the myth of paradise: using Jacques Ellul's work on propaganda

to analyse information society rhetoric

Information, Communication & Society 4:1 2001

ISSN 1468-4462 online

<http://www.tandf.co.uk/journal>

André Vitalis

Kamerás megfigyelés, biztonság és szabadságjogok

Videosurveillance, securite et libertes

Terminal 84

<http://www.Terminal.sgdg.org>

English summaries of the original Hungarian studies

Zoltán Bartha

Online Community or offline solitude – a city of the future: Netville

A web-based study (Keith N. Hampton: Living The Wired Life in The Wired Suburb: Netville, Glocalization and Civil Society) of how communication technology affects community life. Testing a certain residential area (Netville, Toronto) the study aims to compare the wired and unwired life, and also points out that broadband communication technology not only promotes the intensity of midrange (50-500 kms) relations but also supports a more intense participation in community life.

Tibor Dessewffy

Sociology of the „Hidden World”

Control and Creativity in the Age of Information

The author aims to highlight certain characteristics of late modernity through the historical study of informational revolution. This sociology-based approach stresses that the chaos of late capitalism is not only a field of hopelessness and technological alienation but also of uncontrolled creativity and hidden processes. These sub-cultures will achieve improvements in quality where and when least expected. Thus, the dreams of futurologists, utopians and the long-term planners will come true in a way that, at the very moment of their manifestation, will make them secondary in this new value and correlation frame.

A szerzők és fordítók figyelmébe

A kézirat formája:

Minden kéziratot kettes sortávolsággal kérünk leadni, a szövegtörzs hossza lehetőleg ne haladja meg a 35 oldalt. A leadandó kézirat Word dokumentumban, vagy Rich Text formátumban legyen elmentve, s szerkesztőségünk email címére csatolt file-ként kérjük átküldeni.

Címlap:

Külön címlapon kérjük feltüntetni a címet, a szerző(k) nevét, a szerző(k) munkahelyét, hivatalos levelezési címét, illetve e-mail címét.

Kivonat:

Minden eredeti tanulmányt kérünk ellátni egy 40-50 szavas kivonattal, melynek tartalmaznia kell a cikk fobb téziseit és lényeges megállapításait, utolsó sorban öt-hat kulcsszavát, illetve egy (1500 karakter) angol nyelvű összefoglalóval.

Szövegtörzs:

A közvetlen hivatkozásokat a szövegtörzs tartalmazza, ne a jegyzetek listája. Minden idézetet, hivatkozást igénylő állítást vagy kifejezést követően zárójelben kérjük feltüntetni a szerzőt, az idézett vagy hivatkozott mű publikálásának évszámát és az idézett oldalakat, a következő formátumban: (Phil Agre, 2001: 25-89).

Jegyzetek:

A jegyzeteket, melyek csak a szövegtörzsbe bele nem illeszthető megjegyzéseket, kiegészítéseket tartalmaznak, végjegyzetek formájában kérjük leadni. A jegyzeteket indexszámozással kérjük ellátni.

Hivatkozott irodalom:

A hivatkozott irodalom jegyzéke csak az explicit módon hivatkozott publikációkat tartalmazza. A szövegtörzset követően, új oldalon kérjük elkezdni a szerzők neve szerint rendezett alfabetikus listát. A különböző irodalmakat azonos szerző esetén az idézett publikációk szerinti kronologikus rendbe kérjük szedni, zárójelben feltüntetve a nem hivatkozott esetleges első megjelenés évszámát.

Egyrészt ... miközben a baloldal a társadalmi aktivitás hiánya miatt sópánkodik, valóban forradalmi jelentőségű változások mentek végbe, csak éppen nem ott, ahol a hagyományos iránytűk, fogalmi keretek előrejelezték. Másrészt: amennyiben a közép-európai szívhez oly közelálló szkepszissel és kételkedéssel fordulunk a jobboldalai elvárásokban megfogalmazott hagyományos - és minket már oly sokszor megesaló - nagy intézmények felé, akkor a következtetések levonása után mégsem a reménytelenség sívatagjában találjuk magunkat. Egy valamivel jobb világ reményét, vagy egy kicsit hivatalosabban: a pozitív irányú társadalmi változásokat, lehet politikusaink, a nagyvállalkozók és bankárok tevékenységétől várni. Az információs forradalom, az árnyékvilág szociológiája azonban arra tanít, hogy ezek a változások, a valóban jobb, emberibb világ irányába mutató változások néha egészen váratlan helyekről is kiindulhatnak.

(Dessewffy Tibor)

... az internet nem váltja valóra sem az utópisták álmát egy nagyobb közösségi eufóriáról, sem nem tükrözi az antiutópisták lidérenyomását a fokozott elidegenedésről. Bizonyítékaink azt azonban alátámasztják, hogy azok, akik hosszabb időt töltenek online, abban látják az Internet értékét, hogy teret biztosít a társadalmi interakciók létrejöttére. Online kapcsolataik pozitív visszacsatolást jelentenek, és ezzel növelik az internethasználatra való hajlandóságukat. Az internethasználat során ugyanakkor az emberek felfedezhetik, hogy léteznek alternatív, kiegészítő módok a közösségi aktivitásra, a már meglévő offline lehetőségeken kívül is. (Barry Wellman)

Az 50-es évektől kezdődően a régi fegyelmezési módok vesztek hatékonyságukból, erről tanúskodik az erőszakos cselekedetek, lopások, betörések elburjánzása. (...)A modern korban születtek meg - Marc Augé antropológus szóhasználata szerint - a „nem-helyek”, például a repülőterek, bevásárlóközpontok, ahol csak a részleges és névtelen személyiség mutatkozik meg. Ebben a megváltozott helyzetben a videó megpróbálja korszerűsíteni a panoptikus és fegyelmező rendszereket. (...)„Amikor tudjuk, hogy kamerák figyelnek - mondja Paul Virilio -, akkor úgy viselkedünk, ahogy azt vélhetően elvárják tőlünk, pedig talán épp senki sem ellenőrzi a képeket.” Az a fontos, hogy a kamerával megfigyelt egyén tudja, hogy figyelik. Ez a tudás teremti meg a fegyelmet, és készteti az egyént arra, hogy úgy viselkedjen, ahogy elvárják tőle.

(André Vitalis)

A tartalomból:

Daniel C. Dennett
Mémek: mítoszok,
félreértések és félelmek

Loet Leydesdorff
Bizonytalanság és
az „idő” kommunikációja

Mund Katalin
A kulturális evolúció újabb elméletei
a hagyományok tükrében

Kolin Péter
Az evolúció legújabb lépései?
Interjú Szathmáry Eörssel

Információs Társadalom

2002. II. évfolyam 2. szám